

PONDELOK: 30.3.2020 – Slovenský jazyk

Názov témy: **Priama reč (precvičovanie)**

Písanie priamej reči - opakovanie

1. Spýtal sa ma: „Ukážeš mi zajtra svoju novú zbierku motýľov?“
U : „P ?“
2. „Nemohol som k tebe prísť, „ povedal s ľútosťou v hlase.
„ P ,“ u
3. „Prestaň už konečne!“ zahriakla ma.
„ P !“ u
4. „Bol som nadmieru spokojný s твоjím výkonom, „ povedal mi učiteľ, „a preto som ťa vybral do reprezentačného tímu.“
„P ,“ u ,“ „ p

Úloha č. 1: Doplň vo vetách s priamou rečou chýbajúce písmeno a interpunkčné znamienka:

Dnes sa poriadne ochladilo __ovedal Fero
Aký máš plán na dnes __pýtal sa ma
Zlostne skríkol __ačni už konečne pracovať
Včera nám povedal __tretneme sa o piatej pred školou
Je to úžasné __asmial sa __áme o jedného hráča viac

Úloha č.2: Zmeň vetu s nepriamou rečou na priamu:

Nahnevane odvrkol, že ma už nechce vidieť.
So smiechom mi povedal, že takú pomoc uvíta aj druhý raz.
Spýtal sa ma, či môžem prísť na jeho oslavu.

Úloha č. 3: Doplň chýbajúce písmeno, interpunkčné znamienka a zmeň vetu s nepriamou rečou na priamu:

Oznámil mi __rídem k vám v sobotu
Spýtal sa ma __áš dnes čas
Tvojho brata vôbec nepoznám __ovedal mi kamarát

UTOROK: 31.3.2020 – Slovenský jazyk

Názov témy: **Priama reč (precvičovanie)**

Úloha: Vypracuj si interaktívne cvičenia na tejto stránke. Po otvorení stránky len zadaj „Štart“ a postupuj podľa pokynov. Hneď aj získaš správne odpovede, takže budeš vedieť, či už písanie priamej reči dokonale ovládaš :D

<https://programalf.com/alf-html/dist/#sk/file/63148>

<https://programalf.com/alf-html/dist/#sk/file/63149>

STREDA: 1.4.2020 – Literatúra

Názov témy: **Fraňo Kráľ – Čenkovej deti** (doplňkové čítanie)

Úloha: Prečítaj si ďalšie dve kapitoly (Trh na deti, Na pustatine) z knihy Čenkovej deti.

Fraňo Kráľ: Čenkovej deti

III Hanka

Trh na deti

HANKA sa dostala z Bratislavy na južné Slovensko. Sociálna starostlivosť o mládež stará sa totiž o zverené jej deti tak, že ich dáva na remeslá, alebo ich rozdáva do súkromných rodín na výchovu. Na remeslá idú deti, ktoré už tomuto cieľu vyhovujú vekom. Mladšie dávajú na výchovu.

Snaha je tu celkom dobrá a pekná: starať sa o maloletú opustenú mládež. Pravda, niekedy aj najlepšie úmysly zvrhávajú sa v zlo vinou rozličných okolností. A tak je to v tomto prípade. Z rozdávaní detí na výchovu stáva sa trh na mládež. Dozvedáme sa o tom z dennej dače.

Tam sa píše:

Transport na Vrbovke

Na Vrbovke a v okolí sa dozvedeli, že príde transport najmenších otrokov. Oznámili to úrady bubnovaním, aj z kancľov. Príďte, dobrí ľudia, a vyberajte si v tomto lacnom pracovnom tovare. Aj kúpite, aj vám zaplatia, pritom na «radáš» vám budú robiť a pomáhať v tejto veľkej kríze. Tovar je tak od troch mesiacov. Prídavok 100-300 korún. Aj chudobným vdovám a ženám sa povedalo, keď si žiadali nejakú podporu pre hladné a tuberkulózou vyblednuté dietky: Len si ta zájdite a uvidíte, že dobre urobíte.

Autobus sa zastavil. Vyšli z neho dve ošetrovatelky. Na obecnom dome je rušno. Dietky milé, krásne ako hračky vo výkladnej skrini, žmurkajú, plačú, prsty si cicajú. Je im to čudné. Nemôžu pochopiť, čo sa to tu s nimi robí. Sedliaci! Ziskuchtivci! Ženy! Aj Cigánky prišli. Výber sa začal. «Hej! Ten chlapec, čo tam plače, je koľkoročný?»

«Nuž, strýko, ten má podľa tu uvedených dát šesť rokov. Je zdravý a silný.» «Tak, tak! Silného potrebujem. Pri husiach mu bude dobre. Ba aj pri oraní ho podučím, volky hnať.»

«To dievčatko si beriem ja.»

«Má päť mesiacov, budete naň dostávať 100 korún mesačne.»

«Ved' viem, ináč by som ho nemohla brať, lebo mám tri svoje a nemám im čo dať jesť...»

Tak to ide rad-radom. Aj Cigánka – špinavá, otrhaná – dostane trojmesačné nemluvniatko. A každý, kto len chce. Šesťročný chlapček sa priúča. Sedliak mu k tomu pomáha buchátmi a lieskovým prútom. Päťmesačné dievčatko si ťažko privyká na zemiakovú kašu a zberané mlieko (i to len v nedeľu). Trojmesačné nemluvňa v búde, v dyme a smrade sa dusí. Keď sa zadusí, Cigánka hlási a dostane iné. Vdova, ktorá svojich päť detí nemôže uživiť, nesie ich ta. Myslí: bude im lepšie. Ale keď vidí tento trh na otrokov, s plačom berie svoje bremeno na chrbát a do náručia a uteká z toho miesta ako šialená...

Hanka sa dostala na pustatinu Betö ku gazdovi Rigovi. Gazda si ju vybral preto, že Hanka je dosť silné dievčatko, a on potrebuje kraviarku k svojmu dobytku. Ako je to dobre, keď môže mať tak zadarmo slúžku! Ba ešte mu budú aj priplácať niekoľko korún mesačne. Hm, tí páni sú predsa len dobrí, keď to tak múdro zariadili!...

«Neboj sa, dievča, u nás ti bude dobre! Mám kone, kravy, svine – budeš sa mať o koho starať. I bývať budeš s týmito zvieratkami. Tam ti bude teplo. Len čo dôjdeme domov, hneď ti spravím priču v maštali nad chlievikom. Namojdušu, na tej sa ti bude spávať ako princeznej...»

Na pustatine

PUSTATINA BETÖ leží na maďarských hraniciach pri rieke Ipli. Politicky patrí k obci Kováčovce. Je to na juhu modrokamenského okresu, ktorému dobrotivý pánbožko nepožehnal ani jediného metra železnice. Cestuje sa tu pešo, na vozoch a po hradskej i autobusom. Keď sa chcete dostať na najbližšiu stanicu k vlaku, potrebujete prekonať 50-60 kilometrovú cestu. Áno, z pustatiny Betö do Lučenca je asi 60 km! Kraj je tu rovinatý, úrodný. Pestuje sa tu víno, cukrová repa a pšenica. Okraje blatných ciest sú vysadené agátmi, ktoré sa v jarných mesiacoch premieňajú na ohromné kytice, vypúšťajúce do široka-d'aleka ľúbeznú vôňu svojich kvetín. A keď sa tak po prudkých lejakoch vyleje Ipeľ z koryta na okolité pláne lúk a polí, aby premenil celý kraj na neprehľadné jazero, nemáte rozprávkovějšieho kraja! Dívate sa do diaľav a v očiach sa vám mení od nekonečnej hladiny sčerených vlniek. Len tu a tam zavadí vám zrak o osamelý topoľ, ktorý vyčnieva z vôd ako zapichnutý prút. Na topoľoch hniezdia bociany. Netrpezlivo poletujú a vyčkávajú, kým opadnú vody, aby mohli začať so svojou hostinou na žabej pečienke. To vám je potom hurhaj! Ovzdušie sa chveje príšerným škrekotom žiab a bociany si vykračujú po močariskách ako kráľoviči.

Hanka sa díva na tento kraj z okienka Rigovej maštale a je jej strašne clivo. Ach, kde sú tie prekrásne končiare majestátnych Tatier? Kde sú štebotavé tatranské bystrinky? Kde je voňavá sihlina? Kde vtáčí spev? Kde uvidí mihnúť sa splašenú srnku? Kde zapanáčkuje veverička? Odkiaľ pribehnú jej bračekovci? Kto ju privinie a kto sa jej ozve miesto jej mamičky?

«Bú-bú-bú,» ohláša sa z kúta od válova Rohaňa.

«Kví-au-kví,» grúlia v chlieve prasce.

«Í-ha-ha-ha, íha,» rehoce sa Hankinmu smútku Pejko.

Ale Hanka má rada tieto zvieratá. Odchádza od oblôčika a ide k Rohani. Oblapuje kravu okolo šije a rozpálenú hlávku prikláňa si k veľkej hlave zvierat'a. A Rohaňa akoby rozumela bolesti dievčat'a. Díva sa na Hanku sústrastne svojimi múdrymi očami, a keď Hanke vyhrknu horké slzy, vyvaľuje svoj lemeš a líže devuškinu tvár, akoby chcela postierať všetky tie trpké slzy a zahojiť každúckú bolesť trpiacej Hanky.

Hej, Hanka veru hodne trpí v cudzom, chladnom svete! U gazdu Rigu niet pre ňu slova lásky ani čara rodinného tepla. Zachádzajú s ňou, akoby ani človekom nebola. Gazda má pre ňu len rozkazy, s gazdinou sa nemôže ani dohovoriť, lebo tá vie len po maďarsky, a Rigovie jediný synček Ákoš díva sa pyšne na «kraviarča» a vyplazuje na Hanku jazyk.

Veru, smutno je desaťročnému dievčatku v neznámom prostredí, kde niet človeka, ktorý by s ním cítil. Je tu stratené, opustené. Nik sa ho nespýta, ako sa vyspalo na tvrdom lôžku, nik sa nestará, či mu chutí papriková polievka. Rigovci si myslia, že pre život takému tuláčaťu stačí trochu jedla, maštalná strecha nad hlavou a dostatok roboty od rána do noci. Že je to dieťa, slabé, krehké dievčatko, ktoré by potrebovalo aj trochu ľudskej lásky a opatery, to nechápu. – Načo sa na také zafúľanča usmiať? Načo ho pritúliť k sebe? Načo ho pohladkať? Kto by sa s takou potvorou maznal! A umyť ho? Vykúpať? Prečesať mu vlásy? Vyprať a zaplátať mu šatočky? – Ale veď Rigovci si nebrali do domu dievča na to, aby s ním mali papračku – oni potrebovali slúžku, ktorá by im slúžila zadarmo, ba za ktorej výživu by ešte i sami dostali niekoľko koruniek mesačne! Veď na hranie majú svojho roztomilého Ákoška. To je ich drahý,

jediný maznáčik. Jemu sa musia celí venovať a obetovať mu každý cit ľudskej lásky. Jeho rozmarom musia podriaadiť i záujmy celej domácnosti.

«Počuj, dievča, vymetaj poriadne maštal', lebo ti vytrhám tie tvoje škuty všivavé! – Pomedzi plánky plno hnoja! Pod koňmi mokro! Vo válovoch zajačí trus!... Aby som ťa už raz nevycambal!»

A už zas zostáva Hanka sama vo veľkej maštali medzi čriedou dobytky. Prídu ju navštíviť len vtedy, keď ju chcú pohnať do roboty, alebo keď chcú zistiť, ako svoju prácu vykonala. Odmenou jej donášajú trochu jedla a sprosté nadávky. Viac, pravda, pochlípe papuľovej ako tej paprikovej polievky. A darmo sa usiluje, pre jej prácu niet uznania. I keby tú vec spravila ako najusilovnejšia včielka, ešte gazda Rigo šomre, hundre a nadáva. Nik na svete by mu hádam nevyhovel.

Lež Hanka trpí mlčky a pracuje. Zo šopy znáša krmivo, zo dvora od studne vláči vo vedrách vodu na napájanie, na talige vyváža hnoj z maštale na záhumnie. Kŕmi, napája a čistí dobytok. Je to práca pre poriadneho chlapa. Ťažká a nebezpečná. A najviac sa Hanka bojí, keď má vysluhovať a čistiť bujných tátošov. Kone sú zlé. Darma sa im Hanka prihovára a márne ich hladká. Pejko sa jej síce svojím rehotom len posmieva, ale Šárga, ten nemilosrdne cerí na ňu dlhé zuby. Raz ju už chytil za suknicu a vyzdvihol do výšky. Bolo šťastím pre Hanku, že sa jej práve v tej chvíli pretrhla tkanička. Šárgovi zostala v zuboch len suknicu. Hanka sa vysypala pod válov. Naozaj, Hanka sa vytriasla zo sukne a Šárga potom metal sem a ta už len prázdnu hábou. A dievčaťu pritom veru nebolo do smiechu. Stálo tam polonahé a túžobne očakávalo, kým koňa omrzí ošklivá hra. Napokon odhodil Šárga suknicu nabok. Hanka si ju uchytila. Bola rada, len to ju zarmucovalo, že má na svojej starej sukničke zas nové diery.

No všetky zvieratá nie sú také ukrutné na Hanku. Sú tu aj tetky kravy, ktoré by za Hanku i do ohňa skočili. Len keď prekračuje prah maštale, aby vyšla von, už sa za ňou znepokojene obzerajú a s obavou múkajú. A keď sa k nim približuje, ani nevedia od radosti, ako jej z cesty ustúpiť a ako sa k nej potom pritrieť, aby ju tým neurazili. Hanka má v nich ozajstné priateľky. Keď je ona smutná, i kravy sa smutne dívajú. Keď plače, i kravy slzia. Hej, Hanka má tu predsa niekoho, komu môže vyžalovať svoje bolesti a zármutok!

A dobrý je k nej i Rohanin malý synček. Je to štrnásťdňové teliatko. Býva v rohu maštale v neveľkej zápravke. Tam robí cirkus, predvádza svoje teľacie kúsky. Hanka ho hneď po svojom príchode pokrstila. Menuje ho Ryškom. A je to hodný parobček. Nie je o nič hlúpejší ako ostatné teľce v jeho veku. S Hankou sa priateli. Každý deň ukazuje, čo sa zas nového naučil. Najradšej zdvíha chvostík a šmiera zadnými nohami do výšky. Pri tomto výkone máva však ukrutné nehody. Zakaždým totiž vrazí hlavou do steny. A to bolí. Žmurká potom chudák od bolesti očami. Ba niekedy je to také prudké, že mu i slzy vyhrknu. No keď ho Hanka pohladí, potľapká a pochváli, hneď to všetko prejde. A Ryško ešte bujnejšie vyvádza.

Ba i zajačiky-králiky majú Hanku rady. Hopkajú za ňou po maštali ako prítulní psi. A keď Hanka zavolá «muc, muc!», to obklopí ju celá črieda ušiakov. Panáčkujú potom a berú si z Hankiných rúk potravu.

A ešte holuby. Na ten krdel' hrkútavých vtákov nesmieme zabudnúť. Tam si poletujú po strechách stavísk, a keď Hanka vyjde na dvor, hneď sa jej niektorý posadí na plece. Búdky majú popod odkvap maštale. Tam majú hniezdočka a tam odchovávajú i svoje mladé. Hanka veľmi rada počúva ich hrkútanie. Keď si večer líha na priču nad chlievikom, holuby jej hrkútajú uspávanku. A keď sa ráno zobúdzajú, akoby sa jej prihovárala dobrá mamička, tak znie ten hlások holubov.

«Hrkú-hrkú-hrkú.»

Nuž, Hanička, nebuď smutná. Nehnevaj sa na zlých ľudí a na ukrutného koňa. Ostatné zvieratá a vtáky ťa majú rady. Majú ťa rady kravy, teľa, zajace, holuby, prasce, sliepky, husi, pes, mačka... Hanička, nebuď smutná! Neplač...

ŠTVRTOK: 2.4.2020 – Slovenský jazyk

Názov témy: **Citoslovčia**

Poznámky do zošita:

Citoslovčia

- sú neohybné slová / slovný druh (neskloňujeme ich, nečasujeme ani nestupňujeme)
- vyjadrujú:
 1. city: **ach, jaj, au, ó, fuj, haha, hihi,...**
 2. vôľu/ výzvy: **hej, aha, haló, ahoj, hijó, pá, ...**
 3. napodobňujú zvuky: **klop, prásk, bum, čľup, kikirikí, hav,**
- často v nich píšeme mäkké i/í aj po tvrdých spoluhláskach: kikirikí, tik-tak, hihih, higo,...
- mnohé zapisujeme dvojako: čary-mary/ čáry-máry, cha-cha/ chacha, cupi-lupi/ cupy-lupy,...
- obvykle ich vyčleňujeme čiarkami (Hurá, už prišli. Och, bolí to.)

Úloha č. 1: Podčiarkni vo vetách citoslovčia a doplň interpunkčné znamienka!

Ach to je nádhera.

Teší ma to juj!

Pozri sa aha to je on!

Och zase neprišla.

Pssst utíšite sa!

Odchádzam dovidenia!

Tik –tak ozvali sa hodiny.

Čľup spadol konár do jazera

Úloha č. 2: Vyjadri citoslovcami pocity.

obdiv _____

zlosť _____

radosť _____

smútok _____

strach _____

Úloha č.3: Vyhľadaj v texte citoslovčia.

Psst, bolo počuť pri každom zakašľaní. Ani muk, nech už nič nepočujem! I dym sa odtiaľ kudlí, fuj! Joj, zajace moje, zajace! „Muc, muc!“ volá na zajace. Ach, vy moje! Ahoj a hore hlavu! Ho-ho! Buď ticho konečne! A on hybaj dolu vŕškom. Umy sa a hajde do postele! Hej, čo tam robíte? Brr, to je teda zima! Cup, cup, počúval som cupot hrušiek.

PIATOK: 3.4.2020 – Literatúra

Názov témy: **Fraňo Kráľ – Čenkovej deti** (doplňkové čítanie)

Úloha: Prečítaj si ďalšie dve kapitoly (Príchod učiteľa, Túžba po domove) z knihy Čenkovej deti.

Fraňo Kráľ: Čenkovej deti

Príchod učiteľa

«TAK ŠKOLU PREDSA LEN BUDEME MAŤ. Dnes som dostal od školského inšpektorátu prípis, v ktorom nám oznamujú jej zriadenie. I učiteľa nám už vymenovali. Nejakého Štefana Hronkina.» To rozpráva pohraničný strážnik Matej Majda svojmu druhovi Františkovi Novákovi. Vracajú sa práve zo služby, z obchôdzky po štátnej hranici. Na pustatine Betö je totiž oddelenie pohraničnej finančnej stráže, ktorá má za úlohu strážiť úsek československej hranice od piešťanského mosta po most kováčovský. Hranicu tu tvorí rieka Ipeľ. «Ved' dobre, dobre! Je to pekná vec, že nám tú školu konečne povolili! Ved' si sa, Matej, dost' za tým nabehal! Ale pováž, kde ju len umiestime, kým nám zas poukážu potrebnú sumu na vybudovanie školskej budovy? A kde bude bývať učiteľ? Však sám najlepšie vieš, aká je tu hrozná núdza o miestnosti a o byty! Sami bývame so svojimi rodinami len v tesných komôrkach chalúpok tunajších obyvateľov.»

«Aj o to je postarané. Ved' prv, ako nám školu povolili, museli sme oznámiť úradom, kde sa bude dočasne vyučovať. Bude to u kolára Perčinu. Ten má dve izby. A sľúbil, že za dobré nájomné jednu z nich prepustí.»

«A učiteľ?»

«Učiteľ sa môže ubytovať v pitvorci, cez ktorý sa vchádza do izby.

«Tak to máš už všetko pripravené?»

«Všetko. Len neviem, ako sa nám učiteľ sem dostane cez toto blatisko. Po Modrý Kameň autobusom. Ale ako ďalej?»

«Počul som, že autobus dochádza zas až do Želoviec. Opravili vraj cesty. No a zo Želoviec je to už len asi 16 kilometrov. To dobré kone prebrodia, hoc budú i po bruchá zapadať.

«Neviem... neviem...» starostlivo usudzuje Majda a rozhliada sa po pustých pláňach, na ktorých v lete zvonievajú klasy dozrievajúcej pšenice.»

Na druhý deň hijoká jeden zo želovských furmanov na poľnej ceste k Betövu. Na voze má naložený kufor a učiteľa Hronkina. Preklína všetkých bohov a učiteľov, keď mu kolesá voza zapadajú po osi do mazľavého blata. Lutuje, že sa dal zlákať dobrou odmenou, a najradšej by ihneď vysypal učiteľa i s jeho kufrom do mláky a vrátil sa domov. Hronkin má veru už i strach, že sa tak stane. Ale nie, nepoznáte želovských furmanov! Ved' by sa taký furman ani neubránil posmeškom, že náklad zhodil na polceste, keďže mu «kocúry» zaviazli po uši a nevládali dotiahnuť.

A tak ťahajú koníky, ťahajú, až dotiahnu k prvým domkom pustatiny. Tu furman zastaví a obracia sa k učiteľovi:

«Tak, kde vás mám zložiť?»

«To veru neviem. Som tu neznámy. Musím sa ísť popozerať do tých domcov...»

«A čo si myslíte, že ja mám kedy na vás tu hodiny vyčkávať?» a nazlostený furman už aj sťahuje Hronkinov kufor z voza naprostred cesty do blata.

«Preboha! Azda ma tu nechcete takto nechať?»

«Doviezol som vás do Betöva. To bola moja povinnosť. Prosím si zaplatiť.»

A učiteľ zaplatí 120 korún. Hej, kto mu to kedy nahradí? A schádza z voza. Ozaj, kde tu len stúpiť? Hop! a už trčí po členky v blate. Do topánok sa mu naberá špinavá voda. Joj, to je hrozné! Chce pokročiť, aby si vyslobodil nohy z tejto hnusoby. Ale beda! Nohy zapadajú ešte hlbšie. Už je v tom takmer po kolená.

«Hja, braček! Do našich krajov nesmiete sa vybrať v lakovkách! V tých si môžete špacírovať niekde po meste. Tu sa nosia poriadne vysoké čižmy!»

A pán učiteľ bezradne prijíma lekcii. Potom sa obzerá po chalúpkach. Pred nimi už stoja ich obyvatelia. Prekvapene sa dívajú na nového host'a pustatiny. A ten tam stojí v čiernych šatách a v lakovaných topánkach rozkročený vprostred cesty v blate. Ach, ako komicky vyzerá s tým kufrom!

«Prosím vás pekne, ja som sem prišiel za učiteľa, nemohli by ste mi poradiť, kde sa mám uchýliť?»

«Nem tudok tótul...»

Na tomto konci pustatiny bývajú totiž sami Maďari. Aj oni síce vedia, že sa má v najbližších dňoch zriadiť škola, ale sa na to hnevajú. Chceli by školu maďarskú. No aby to bola škola slovenská, o to sa už dávno postarali pohraniční strážnici, ktorí sú národnosti českej a slovenskej. Im totiž už tiež dorastajú deti do školy. A nechceli by si ich dať odnárodiť.

Nuž darmo sa Hronkin prihovára týmto ľuďom a márne žiada od nich rady. I keď rozumejú, kto je a čo si želá, predsa len nejavia nijakú ochotu pomôcť mu. Nuž usadzuje sa milý pán učiteľ na svoj kufor a vyčkáva zúfalý naprostred cesty svoj ďalší osud.

«Haló, deti, pán učiteľ vám prišiel, bežte si ho privítať!»

Drobizg sa hrnie. Z horného konca pustatiny i z najodľahlejších hlinených chalúpok vybehujú zafúľaní chlapci a dievčatá. To vám je divadlo! Pán učiteľ na kufri a okolo neho 15-20 nazízajúcich hlavičiek. Okukujú si ho ako novú smiešnu hračku. No skoro prichádzajú i dospelí a Hronkin sa vyslobodzuje z tejto komickej situácie. Privítajú ho členovia pohraničnej stráže a odvedú do miestnosti nastávajúcej školy.

V najbližších dňoch začína sa vyučovanie. Je to hrozná práca. Niet dosiaľ nábytku a niet učebných pomôcok. A tí žiaci! Dochádzajú i z okolitých samôt. Nazbieralo sa ich spolu 34. Väčšina z nich však vôbec nechodila do školy. Nemali kam. Najbližšie školy sú až v Kováčovciach a v Čelároch. A to je pekných pár kilometrov. A i tí, čo ta chodili, učili sa dosiaľ len po maďarsky, lebo tam sú maďarské školy.

Po nejakom čase to však predsa len prichádza ako-tak do riadnych koľají. Začína sa to podobať škole a vyučovaniu. Z húfu zašpinených detí stáva sa trieda poriadnych žiakov. Medzi nimi vidíme i našu Hanku. Gazda Rigo ju síce nechcel dať do školy, ale pán učiteľ rozhodne zakročil. Keď je školopovinná, do školy chodiť musí! A tak Hanka každý deň zamieňala maštal' na niekoľko hodín za školu. Cíti sa tu dobre. Učí sa rada. Len tak hlce tie písmenká a ostatné nauky. Najradšej má však vlastivedu. Ten obraz, čo pán učiteľ nazýva mapou a na ktorom je nakreslené celé Slovensko, ukrutne sa jej páči. Taký kúsok papiera, čo si ho pán učiteľ poskladá a vloží do vrečka, a predsa je tam namaľovaný taký kus sveta! Hej, i Vysoké Tatry sú tam! Hanka už videla tie tmavé škvrny, na ktorých je napísané Kriváň, Gerlachovka, Lomnický štít a ktoré sú jej domovom.

«Ty že si z Tatier? No, a vedela by si tam sama zcestovať? Podže k mape a ukazuj nám, kade by si išla!»

Hanka, to pravda, ešte nevie, ale pán učiteľ tak podrobne opisuje cestu, že by sa za tým dalo zísť i posliepačky. On je totiž rodák spod Tatier. Tam má domov.

A Hanka si vstępuje do pamäti každé slovo. Smer ciest i mená dedín, ktorými by sa dostala pešo alebo povozom do Lučenca a potom vlakom cez Vrútky na Štrbu a Poprad... Ach, domov!... Mamička!... Domov!...

Túžba po domove

A HANKE cesta k domovu, ktorú poznala na mape, začína vrtáť v hlave. Čo keby ju raz prekonala? Keď príde jar a vyschnú cesty... Keď sa rozzelenajú tatranské lúčiny a vtáci budú spievať... Keď sa zas navrátia krásne dni a rozprávkové večery. Keď tam pri jazierku...

Ach, mamička moja drahá! Či vás ešte uvidím? Kde ste mi, kde ste? Kde sa teraz asi skrývate? Kde prežívate tie sychravé zimné dni a studené noci? Či sa máte aspoň kde zohriať? Či nie ste hladní? A čo robí moja malá sestrička? Čo robia bračekovci? Ako sa vodí Paľkovi u bohatých pánov a čo je s Miškom v Bratislave? Ach, ako dobre, že sa už skoro naučím písať! Budem vám vypisovať dlhé, dlháske, dlhokáske listy... Ale nie, nie listy, chcem radšej sama k vám zabehnúť! Chcem sa k vám navrátiť! Ta, k milému jazierku. Do útulnej pivničky... Oj, ako krásne tam bývalo!

A Hanka, kade chodí, tade snuje plány na návrat do Tatier. Pri každej práci myslí na domov. V každom sne sníva o svojich najmilších. Niekedy sa tak pohrúži do myšlienok, že ani nevie, čo sa okolo nej deje. Nevidí, nepočuje, necíti. Nepozoruje, že sychravé dni striedajú sa s mrazivými nocami. Nevšima si plynúcich udalostí. Nevníma zlobu, ktorou ju zahŕňajú. A len keď ju gazda Rigo surovo okríkne, preberá sa zo svojho pohrúženia.

«Hej, čo sa ty, dievčisko, vláčiš ako mátoha?! Zamýšľa sa a nedáva si pozor na robotu! Mohla by si sa radšej niečomu priučiť! Kravy dojiť! I tak sa musíš chytiť do toho. Keď sa nám Rysuľa otelí, nebude veru stačiť gazdiná na všetky. A to už čakáme každý deň. Ba – aby som nezabudol – zverujem ju tebe do opatery. V noci nedrichmi ako bunda, ale skoč vždy a podívaj sa na ňu. A keď zbadáš, že sa niečo deje, zobuď i mňa! Beda ti, ak sa stane pre tvoje darebáctvo nejaké nešťastie! A to sa pri telení kráv často stáva. Keď nie sme dosť opatrní, môže sa zaliat' teliatko, alebo môžu vyhučať vnútornosti z teliacej sa kravy. A najmä pri prvôstkach, ako je Rysuľa, je to nebezpečné. Preto pozor! Lebo beda tvojej koži! Zodral by som ju z teba ako zo starého psa!»

Ach, že je už koniec tej surovej reči! Ale prečo tu tak drsno každý s Hankou zachádza? I deti, čo s ňou chodia do školy, volajú ju len «kraviarčaťom», akoby nevedeli, že sa ona správne menuje Hanka Čenková. A na ceste zo školy vždy sa jej posmieávajú. Ale to ich na to navádza ten Ákoš. A nemajú veru príčiny posmievať sa jej chudobe. Samy sú dokonalé bedárčatá. Ich otcovia bývali sluhami a bítešmi na tunajších panstvách maďarských veľkostatkárov, kým tieto veľkostatky nerozparcelovali.

Teraz sú však bývalí sluhovia a bíteši ešte väčšími žobrákmi, než boli do tých čias, lebo prídel z poľa dostal len ten z nich, čo mal peniaze. A tých bolo veru veľmi málo. Ostatnú zem rozpredali slovenským kolonistom. Tak teda väčšina tých detí, čo sa Hanke posmieávajú, je práve taká chudobná a biedna, ako je Hanka sama. Veru, nejedno neraz nemá čo do úst vložiť, aby si ukojilo hlad! A bývajú tiež chudobne ako Hanka. Na samotách a v dedinách nie je síce nejakou hanbou spávať v maštali. Tu je to prirodzené, že sluha býva spolu s dobytkom. Domy sa nebudujú veľké. Len malé hlinené chalúčky s jednou izbičkou, ktoré nemávajú ani dlážky a sú také nízke, že sa v nich vyšší človek dotýka hlavou povaly. Oblôčky týchto izbičiek zakryli

by ste dvoma dľaňami. Spáva sa tu teda v lete na šope v sene a v zime, kto sa nezmesť do izbice, ide spať do maštale na slamu. «Chudoba cti netratí.»

Lež Hanka vie, že pôvodom všetkých tých posmeškov je ich osemročný Ákoš. To je také rozmazané, zlostné chlapčisko. Rodičia mu dávajú všetko po vôli. Ba ešte sa i smejú, keď vyvedie nejaké grobianstvo. Nepotrescú ho, keď starej tetke, čo chodí o palici, nadáva do kriváňov; nenapomenú ho, keď statok týra remenným bičom.

Ale toto sa mu raz zle odplatilo. Vošiel práve do maštale a začal šľahať. Šľahol Rohaňu, až sa prehla a zabučala od bolesti. A šľahol i Šárgu. No Šárga neprijal svoj údel pokorne ako krava. Obzrel sa zlostne, vyškeril zuby, a keď videl, že nezbedník stojí konča neho a že by ho teda nedosiahol svojimi hryzadlami, vytrônil kopytami. Chlapec skríkol, a už sa aj váľal naprostred maštale. Ľavou rukou si chytil pravé rameno a volal s plačom na otecka a mamičku. Kôň ho trafil do pravého ramena. Bolo veľkým šťastím, že nie do hlavy, lebo by bol nezbedník doplatil životom. Rana bola naozaj veľká a ťažko sa hojila. Celé dva týždne chodil Ákoš s obväzmi.

No ani tento prípad mu nebol dostatočnou poučkou. Sotva sa ako-tak uzdravil, už vyčíňal zas. «Ákoško! Pod', syn môj, oblečiem ťa do sviatočných šiat, pôjdeme k starým rodičom na návštevu. Starý otec má dnes narodeniny, pôjdeme mu blahoželať.»

No sotva matka syna vyobliekala, už je Ákoš v maštali. Chcel sa pred Hankou popýšiť, aký je on pán vo sviatočných šatách.

«Podívaj sa, kraviarča, to mi sluší, čo?! Hm, že by si i ty chcela tak sa vycifrovať a ísť na návštevu?»

Ale Hanka si ho nevšíma. Neodpovedá mu vôbec. A to chlapca dopaľuje. Rozmýšľa nachytro, čo by vykonal Hanke, aby ju pozlostil. Hej, vypustiť jej tak toho bujného býčka zo zápravky. Nech sa potom kraviarča morduje, kým ho zas ta dostane. A keby jej tak býček ušiel, to by bol figel!

A už sa blíži k zápravke a otvára dvierka. Pravdaže, Ryško len na to čakal! Rúti sa z väzenia ako šialenec a radostne skáče okolo Ákoša. Hádže hlávkou a trôňa zadnými nohami, až mu kusy hnoja z ratic odfrkujú a padajú Ákošovi rovno do tváre. Chlapec sa chce tomu brániť, oháňa sa rukami, ale býčka to len posmeľuje. On nerozumie, čo chce Ákoš dosiahnuť tým rozhadzovaním rúk. Jemu sa zdá, že ho tým vyzýva na zápas. A už sa aj rozbehuje a bác chlapca hlavou do brucha. Ákoš sa od bolesti prehýna vo dva konce. Nemôže ani vykriknúť. Na žalúdok si pritláča dlane a celý sa predkláňa. A to je býčkovi práve vhod. On si myslí, že mu Ákoš nadstavuje hlavu, ako to robia teľce pri pračke. A už sa rozbehuje znova a bác Ákoša do hlavy. Chlapec sa potáca späť a klesá zadkom práve do veľkého kravského lajna. Posadzuje sa doň vo svojich parádnych šatách ako do pohovky. A teraz len nastáva tentušenie. Ryško skáče, strká, kope rozradostený svojím víťazstvom. A Ákoš sa premieňa na hromádku hnoja a bolesti. Nebyť Hanky, ktorá svojím rozhodným zakročením odvádza býčka späť do zápravky, zostala by z Ákoša len rozcapartená mltvolka. No i tak je hrozný pohľad na chlapca. Ruky, tvár, šaty, to ani nevidieť spod kravského trusu. Ba i ústa, uši a oči má ním zapchaté. Zvíja sa tam a stene od bolesti a Hanka ani nevie, ako mu chytro pomáhať. Tak, teraz sa mu veru zišlo to «kraviarča», keď ho ratuje v nešťastí!

Už je štrnásť dní od čias, čo gazda Rigo prikázal Hanke dávať pozor na Rysuľu. Hanka deň i noc bdie a očakáva nového člena maštalnej spoločnosti. Ale jemu sa akosi nechce na tento svet. No bude iste býček, lebo býčky nosia kravy i dva týždne po čase.

Hanka je už celá vysilená. Cez deň tvrdo pracuje a v noci spáva len «naúchytky». Každú chvíľu sa vytrhuje zo spánku a skáče z priče, aby sa podívala na Rysuľu. No dnes sa ukazujú už zjavné

príznaky. Hanka musí byť veľmi opatrná. Nesmie zaspať, hoc oči sa jej už stojačky zatvárajú. Ach, ako ju bolí hlava z tých prebdených nocí! Je celá zmalátnená. Sotva sa vláči.

«Ach, Rysuľka moja zlatá, nemuč ma už toľko a dones konečne to teliatko!» A Rysuľka akoby rozumela. Sústrastne sa díva na úbohú Hanku. Výrazom svojho zvieracieho obličaja sľubuje, že už to bude. Bude... Hanka ju objíma okolo šije. Sadá si na válov. Hlávka jej klesá do žľabu. Usína. Krava jej líže tvár, vlasy, ruky, nohy... Hanke sa zdá, že ju to hladká jej dobrá mamička. Ach, aké je to milé!... Hanka sa zo sna blažene usmieva... Je neskorá noc...

«Ej, pre teba by veru mohli i hromy biť a nielen krava sa teliť! Ty si tu chrniš, a nech nedôjdem, ktovie čo by sa porobilo!»

Hanka sa strhuje. V prvej chvíľke nechápe, čo sa robí. Pozerá... pozerá, kde je jej mamička, a až o chvíľu vidí, že tu stojí gazda Rigo s lampášom. Rysuľka sa zvíja v pôrodných bolestiach. Na svet prichodí krásny sivý býček. Matka si ho líže, umýva a malý synček už sa aj stavia na nohy. Všetko šťastne. Rigo je spokojný. Robí potrebné opatrenie a odchodí.

«Tak je všetko v poriadku. Môžeš si ísť ľahnúť...»

A Hankou striasa zima. Je neskorá nočná hodina. Zíva sa jej, spala by. Na priči je chladno. Líha si zas do žľabu pred kravy. Tie na ňu dýchajú a zohrievajú ju, ako zohrieva osol na obrázku malé Jezuliatko...

A Hanka blúdi vo snách tatranskými chodníkmi...

List od brata

HANKA je jednou z najusilovnejších žiačok školy. Sotva uplynuli tri mesiace výučby, a ona už vie krásne čítať. Pán učiteľ ju má zato rád. Požičiava jej knižky na čítanie, Hanka síce má len veľmi málo času na vzdelávanie sa, ale využíva každú voľnú chvíľku. V prestávke, alebo kým sa iní žiaci hrajú, ona číta. Posledne jej požičal pán učiteľ krásnu knižku, ktorú napísala česká spisovateľka Marie Majerová. Tá knižka sa menuje BRUNO. Tu Hanka číta o osude chlapca, ktorý sa trochu podobá osudu Hankinmu.

Bruno je chlapec z cudziny, ktorého rodičia dajú na výchovu do českej dediny, aby sa tam naučil po česky. Je to pre chlapca cudzie, neznáme prostredie.

Nerozumie tamojším ľuďom a oni nerozumejú jemu. Českí dedinskí chlapci posmievať sa Brunovi a prezývajú ho. Zhrkujú sa vo svorky a prenasledujú cudzinca. Bruno ťažko znáša ponižovanie. A keď už nemôže trpieť krivdy a pohany, odhodláva sa na útek do svojho domova. A táto časť knižky najviac Hanku zaujíma. Usilovne sleduje Brunov podnik: veď aj ona chce ujsť. Napodobní teda Bruna, len si dá pozor, aby sa vyhla chybám, ktorých sa dopustil Bruno pri svojom úteku. Áno, ujsť! Už nebude dlho znášať ústrky! Už sa blíži jar. Cesty vyschýnajú. Trávička pučí. Vtáci spievajú...

Na dojenie kravy treba mať silné prsty. Je to ťažká robota. Hanka si len pomaly na ňu zvyká. Ešte vždy ju bolia palce a ukazováčiky na rukách. Má na nich mozole.

I teraz dojí. Sedí na malom stolčeku vedľa kravy a medzi kolenami drží zaseknutý hrotok. Poťahuje cecky a mlieko crká. Má už asi pol hrotka speneného mliečka, keď niekto vstupuje do maštale.

«Ty si Hanka Čenková? Doniesol som ti list.»

«A od koho?»

«To neviem. Bol som včera na pošte vo Vrbovke a tam mi ho dali.» A pohraničný strážnik podá Hanke list a odchádza.

«List? Ktože mi ho len písal?» diví sa Hanka a rozlepuje obálku. «Len ako ho čím skôr prečítať? Ved' kravu nemôžem nechať nedodojenú stáť. Čo, keby vošiel gazda? Nuž, dám si ho vedľa na koleno a budem odrazu i dojiť, i čítať!» A Hanka dojí i číta:

Milá sestrička moja,

iste sa začuduješ, keď dostaneš tento list! Kde som sa dozvedel Tvoju adresu? Nuž bol som v úradovni pre sociálnu starostlivosť o mládež, a tam mi ju povedali. Veru dlho som sa napremýšľal, kým som vyhútal, ako sa dozvedieť o Tebe aj o ostatných našich drahých. Mamičke som už dávnejšie dva razy písal, ale odpoveď som nedostal. Hádám nedostali moje listy. Len keby si aspoň Ty tento list dostala. Viem, že nevieš čítať ani písať, Ej, ba veru už viem!, myslí si Hanka, ale dúfam, že nájdeš tam dobrého človeka, ktorý ti to prečíta a ktorý mi tiež láskavo napíše niekoľko slov o Tebe. Ved' tak smutno je mi za vami v tomto cudzom svete! Už mnoho mesiacov prešlo, a ja neviem nič o vás! Hádám od Teba sa niečo dozviem. Možno Ty mi oznámiš, čo je s mamičkou, s Evičkou, s Paľkom, aj ako sa Tebe vodí?

Ja sa tu mám veru hocijako. Biedy a hladu zakúsím sto ráz viac ako u našej dobrej mamičky. A narobím sa ako otrok. Som tu slúžkou a ošetrovateľom. Ale veru zlým ošetrovateľom, lebo práve v pondelok mi pochovali jedného z mojich pacientov. Umrela mi pani majstrová. Celú zimu ležala a vykašľovala kusy krvi. Lekár, ktorého majster zavolať k umierajúcej, sa zhrozil. Záchranu nebolo. Hneď potom dokonala. Po pohrebe nariadil lekár zdravotnú prehliadku nás všetkých, čo sme s ňou bývali. A tu sa zistilo, že sme už všetci chorí na pľúca. I majster, i jeho deti, i ja. Máme vraj ísť na liečenie do Tatier. Červený kríž sa má o to postarať. Ja a majstrove deti že pôjdeme do toho detského Šrobárovho ústavu v Dolnom Smokovci. A na to sa veľmi teším! Ani z tej choroby si nič nerobím. Len keď pôjdem zasa domov! Zasa ta, k našej mamičke! A zasa do lesov! Veru, je tam omnoho krajšie ako v Bratislave, i keď má Bratislava mnoho krásnych vecí!

Všakže prídeš i Ty? Príď, pýtaj sa, a ak Ťa nepustia, ujdí! Príď, budeme zasa chodiť na huby a naháňať veveričky! Príď, bude zasa krásne pri jazierku!

Nuž do videnia!

Srdečne Ťa pozdravuje Tvoj brat

Mišo

A Hanka zabúda, že má medzi kolenami zaseknutý hrotok a že dojí kravu. Vo vytržení stíska cecky, na ktorých má Rysuľa boľavé bradavky. Chce skríknúť: domov! domov! – keď vtom kopne krava od bolesti nohou, a plný hrotok mlieka váľa sa po zemi. Čerstvé mlieko leje sa po plánkach a steká s hnojnicou. Hanka sa díva na toto chvíľu nechápave a potom zatrasie ňou strach a hrôza.

«Čo som to vyviedla?! Gazda ma bude biť! Jój! – Ba nie, ja sa nedám biť! To bolí! Idem preč! Preč z tohto domu, kde pre mňa majú len osočovanie a nadávky! Preč z tohto nevlúdneho prostredia! Preč od nemilosrdných ľudí, dokiaľ sa nedozvedia, čo som vykonala! – Preč! – preč!...»